

Бургаз Ю. В., аспірантка, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (Україна, Черкаси), burgaz-julichka@rambler.ru

Студентство в революції 1905–1907 гг.

Анализируется участие студентов в политических партиях во время революции 1905–1907 гг. Акцентируется внимание на идеологических доктринах, политических программах, и идейных убеждениях студентов. Основное внимание уделяется социальному составу организаций и их политическим лидерам. Рассматриваются причины вхождения молодежи к политическим партиям и мотивы, которыми они руководствовались при выборе политических убеждений, и основные причины, которые побуждали студентство прибегнуть к беспорядкам. Автор приводит примеры революционных собраний, на которых обсуждались вопросы, относительно осуществления революции и деятельности молодежи в политической борьбе. Рассматриваются основные примеры пропаганды в стенах и за пределами университетов. Характеризуется положение высших учебных заведений накануне и во время революции и трансформация лекционных аудиторий на места собрания политически активной молодежи. В статье приводятся примеры реакции на деятельность студентов и молодой интеллигенции в политических выступлениях против правительства со стороны работников высших учебных заведений и представителей чиновничьего аппарата.

Ключевые слова: студентство, протесты, политические организации, университеты, революция.

* * *

УДК 372.48

Троханяк О. С., кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» (Україна, Бережани), Alex_makena@ber.te.ua

ПРИЧИННО–НАСЛІДКОВИЙ ЗВ'ЯЗОК ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Висвітлюється жорстоке ставлення польської влади до українського населення Галичини в 20-х роках ХХ ст. та реакція українців посиленням боротьби за свої права і свободи.

Ключові слова: арешти, ув'язнення, суди, боротьба, Українська Військова Організація, українсько–польські відносини.

Соціально–політичне становище українського населення Західної України після ліквідації ЗУНР стало вкрай важким і супроводжувалось арештами, ув'язненнями, недопуском українців до керівних посад, неможливістю купити землю чи відкрити приватне підприємство, закриттям українських шкіл і т.д. Все це неабияк обурювало українське населення Галичини і спричиняло до створення повстанських рухів, бойкотів, страйків, зокрема Української Військової Організації. На сьогодні в час політичного протистояння на Сході України та між різними політичними силами, дане питання виступає як достатньо актуальне, щоб розібратись які уроки нам дає історія, що можна передбачати в разі розпаду держави.

Розглядаючи означену проблему, основну увагу приділено причинам політичної боротьби українства та як наслідком утворення різних політичних сил для скоординованої діяльності. Особливо небезпечну для Польської держави, урядовці бачили Українську Військову Організацію, яка складалась із січових стрільців і переважно тих хто воював на фронтах Першої світової війни і брав активну участь в подіях Української революції, й проти них велась ще більш запекла боротьба за придушення українського руху. В статті розкрито проблеми галичан пов'язані із жорстоким відношенням польської каральної влади проти українців, як для прикладу, найбільше зосереджено увагу на подіях, що відбувались в Бережанському повіті.

Головною метою вибраної тематики виступає висвітлення важливих соціально–політичних подій в Західній Україні які спричинили до протистоянь українського населення і як наслідком стало виникнення різних політичних організацій, що очолювали національно–патріотичну боротьбу.

З огляду на важливість теми і бажаннях розкриття саме достовірних фактів, для дослідження даної тематики було розглянуто низку архівних даних, особливо з Центрального державного історичного архіву України у Львові, Державних архівів Львівської та Тернопільської областей та з матеріалів очевидців – В. Бемка, І. Бочковського, М. Глинського, І. Васюти та ін., включено й сучасні дослідження І. Лісної, Б. Ревера, А. Кентія, І. Гавриліва тощо.

Важливою сторінкою для Західної України визначається боротьба за створення Західноукраїнської народної республіки, та новостворена Польська держава не бажала з цим миритись і бачила Галичину своєю невід'ємною територією тому спочатку повстанським рухом, а далі польсько–українською війною захопила галицькі землі. Українство опиралось як могло, на рівних вело цю війну, та нехватка зброї і боєприпасів, заставила відступити. В м. Бережани Тернопільської обл. проходило створення Української Галицької Армії (УГА), командиром якої був М. Омелянович–Павленко. Штаб армії дещо переміщався за фронтом до Ходорова, Чорткова, але все ж повернувся в Бережани. Після війни польська влада намагалась всіляко відімести бережанцям за УГА, проводили масу арештів, ув'язнень, здійснювалась заборона для українців займати певні посади. Такі ж заходи проходили у багатьох містах і селах Галичини.

Українсько–польські відносини після захоплення Польщею Галичини з 1920 р. склались не найкращим чином, територія Польщі поділялася на 16 воєводств, 264 повіти, 3915 волостей і 40533 села. В Західній Україні було 4 воєводства, 67 повітів, 643 волості і 7103 села [25, с. 79]. 3 грудня 1920 року проходило засідання Варшавського сейму на якому було ухвалено поділити «Малопольщу» на 4 воєводства: Краківське, Львівське, Станіславське і Тернопільське [24, с. 6–7]. Такий поділ викликав значний суспільний резонанс, він мав ліквідувати поділ Галичини на українську і польську території, а також розбити історичну й національну єдність української Східної та Західної Галичини. Поглибленню добросусідських відносин між обома народами мало служити офіційне перейменування західноукраїнських земель в березні 1920 р. на «Східну Малопольщу», а потім у Польщу «Б» (Польщею «А» були корінні території Польщі). В 1922 р. українські землі вже було розділено на п'ять воєводств: Львівське, Станіславське, Тернопільське, Волинське і Поліське, які разом становили 35% території й 30% населення тодішньої Польщі [31, с. 184]. В травні 1923 р. Постанова Ради Міністрів Польщі ввела заборону на вживання термінів «Східна Галичина» та «Західна Україна», а запроваджувався термін «східні воєводства» [9, арк. 1].

Бачачи наявність радикальних сил, у травні 1919 р. польським урядом було введено в Галичині військово–польові суди. Людей, передусім священників, інтелігенцію, часто розстрілювали без суду і слідства, палили села, жорстокість переходила всі межі. Для прикладу, в «Розпорядженні Окружного Командування поліції

Тернопільського воєводства» вказано, щоб у «Східній Галичині створити воєнно-польові суди і посилити жандармські війська по кордоні з метою виловлювання дезертирів і притягувати їх до відповідальності» [18, арк. 5]. В наступному документі сказано, що в переважній більшості дезертирами є люди української національності й деколи євреї [18, арк. 6]. Такого ж змісту знаходимо й інші документи, наприклад, таємний циркуляр виданий як «Розпорядження окружної команди поліції Тернопільського воєводства до Бережанської повітової команди 18.07.1920», в якому наказано «організувати воєнні суди в зв'язку з відмовою служити в польській армії», вказувалось які покарання застосувати щодо бережанських українців [19, арк. 2], та «припис» «аби затримати недобитки фронтових військ», «виловлювати дезертирів, а тих, хто не зголошується до призову» віддавати під воєнні суди [19, арк. 3]. Це неабияк драгувало українців та сприяло до здійснення ще більшого опору.

Польська влада звільнила всіх українців з посад службовців, які відмовились прийняти присягу на вірність Польській державі. Найвища влада у Східній Галичині перейшла до командувача військами та генерального делегата польського уряду, а на місцях до урядових комісарів. У процесі цієї реорганізації представники українського населення усувались також і з адміністративної служби. У зв'язку з цим проблема українсько-польського конфлікту набула статусу високих викликів незадоволення та обурення з боку українців.

Уряд Польщі розпочав жорстоку помсту українцям за спробу встановити свою державу. В Галичину було спрямовано каральні експедиції які чинили масові арешти, били, знущались над людьми, грабували міста і села. Почалась передача влади на всіх рівнях. Для знищення старої й переходу до нової керівної діяльності було створено спеціальні комісії. А Львів мав стати центром діяльності Польської Ліквідаційної Комісії на чолі з головою президії Вінцентом Вітосом [7, арк. 1–2]. Польський уряд у 1920 р. розпорядився, щоб Львівське повітове управління взяло під особливу увагу осіб «русинської національності», а також встановити за ними таємний нагляд [10, арк. 4]. Такі ж розпорядження направлялись у всі повіти. В Бемко згадував, що «ще задовго до рішення Ради Амбасадорів, Галичину перезвали поляки на «Всходню Малопольску», запроваджено цивільну адміністрацію та поділено її на три воєводства»; «розпочалась безоглядна польонізація місцевого шкільництва і адміністрації; урядовців-українців масово звільняли з посад, а поліційна сваволя тероризувала все українське суспільно-громадське життя» [20, с. 175].

Для узаконення територій і встановлення повного контролю над населенням, в 1921 р. польський уряд розпочав підготовку до виборів у сейм і було створено комісії по перепису громадян. Населення Галичини заперечувало такій державницькій політиці й «виникає антипереписний рух проти польського уряду». По всіх повітах було введено військо, бо становище, що склалось, «потребувало довготривалих заходів військового впливу» – такі дані знаходимо в документі-звіті Тернопільської волості [13, арк. 2, 14–16, 22, 24, 26]. Бережанське староство повідомляло, що з появою переписного комісара, руське (тобто українське) населення масово залишало дома і тікали в поля, а випадково зустрівшийся вдома відмовлявся відповідати. В Бережанський повіт

було введено війська кавалерійського ескадрону» для заспокоєння населення [13, арк. 2, 29, 34], так само було введено військові загони і в усі інші повіти, де почались сильні заворушення.

Очевидці згадували, що «список населення та вибори в 1922 р. українці збойкотували». На бойкот поляки відповіли масовими арештами. «Напередодні виборів в'язниця у Бережанах, що містилась при окружному суді, була переповнена – там заперли понад 300 осіб! Через нестачу місця біля 340 осіб з Бережанщини поліція вивезла до в'язниці в Тернополі. Тому, що й там було переповнення, Бережанців приміщено в бараках так зв. «ЮР» (Сньци, Уходзьци, Репатріянці) за дротами». Всім заарештованим, сфальсифіковано всякі вигадані злочини проти поляків під час українсько-польської війни. Але більшість заарештованих знали, що це запобіжні заходи на час виборів, бо по виборах усіх їх звільнили без будь-яких наслідків [21, с. 233]. Та важливо замітити, що Бережанська в'язниця була одною з найбільших на Тернопіллі й була розрахована на 350 чол., але фактично вміщувала значно більше, але ж коли була переповнена, то ж скільки заарештували, що ще 340 чол. вивезли в Тернопільську в'язницю?, це риторичне питання залишається відкритим... Такі ж дії відбувались по всіх повітах.

М. Глинський розповідав, що українці не корились польській владі, бойкотували вибори до сейму 1922 р. В Бережанах 5 листопада 1922 р. вибори закінчились арештом 15 робітників, які боролись за свої права і висловлювались проти недемократичних виборів [27, с. 3]. Підтвердженням є архівні документи – це донесення Бережанського повітового староства до президії Тернопільського воєводського управління про бойкот населенням повіту виборів депутатів до польського сейму від 8.11.1922 р., в якому було сказано: «В додатку надсилаю зведення про наслідки голосування, згідно з списками кандидатів у депутати законодавчого сейму, яке відбулося 5 листопада 1922 року. З цього зведення видно, що в більшості гмін, зокрема там, де проводилася терористична агітація, незважаючи на забезпечення порядку серед населення установами безпеки та всілякими умовляннями, в голосуванні взяло участь лише кілька осіб, та й то члени комісії. А дуже часто голосували навіть не всі члени комісії. Так, у гміні Жовнівка, незважаючи на те, що комісія зібралася, ніхто не голосував, навіть і члени комісії. В тих гмінах з переляку не взяли участі у виборах навіть виборці-поляки. Єврейського населення голосувало 93 проц. Староста» [14, арк. 4].

У тому ж 1922 р. розвивається й партизанська боротьба. На Тернопільщині діяли загони Степана Мельничука та Петра Шеремети. І. Васюта згадував, що до осені 1922 р. партизанський рух настільки активізувався, що подекуди почав набирати ознак національно-визвольного повстання. За неповними даними, у жовтні-листопаді 1922 р. повстанські загони активно діяли в 19 повітах Східної Галичини. Лише у Стрийському повіті проводили операції 4 групи повстанців по 6–11 чоловік у кожній. Командували ними М. Брик, М. Бігун та ін., а в Долинському повіті – Й. Костів. Окремі з партизанських загонів були не тільки досить чисельними, а й мобільними. Так, загін 50 кінних повстанців у середині жовтня цього ж року розгромив фільварки у селах Мишківці Кременецького, Яцкові Зборівського, Горинах та Писарівці Бережанського

повітів. Крім того, народні месники розгромили три поліцейські дільниці на Бережанщині. Багато клопоту наробив панам інший загін у складі 20 кавалеристів, що діяв у Кременецькому, Бережанському і Рогатинському повітах. Такий же за кількістю загін народних сміливців громив ворогів і в Підгасцькому повіті. Поблизу с. Дунаєв, з «невідомої» причини з'їхав з рейсів поїзд, згоріла гураляня графа Потоцького [22, с. 42–43]. Про ці ж події знаходимо і в інших джерелах: «Восени 1922 р. 50 кінних месників розгромили поміщицькі мастки у с. Писарівці і знищили три поліцейські відділки» [32, с. 38–39]. Польська програма колонізації викликала сильну протидію українців, які бойкотували вибори і тому Польща у 1923 р., ліквідувавши автономність, самовільно приєднала Західну Україну як свою невід'ємну територію.

На це уряд ЗУНР і президент Є. Петрушевич, хоч уже перебували в еміграції за кордоном, постійно звертались до країн Антанти з приводу польської окупаційної політики в Східній Галичині та порушення ними прав і свобод українського населення [2], повідомляли про злodianня польської влади над українцями [3], надсилали доповідні записки про політичне ущемлення прав і свобод українців поляками [1, арк. 76] та про важке матеріальне становище населення Галичини. Але всі ці заходи були безуспішними.

Вишукуючи нові методи боротьби, Є. Коновалець зі своїми соратниками створили підпільну бойову організацію, назвавши її Українська Військова Організація (УВО), яка, за даними польських органів безпеки, виникла як підпільна революційна українська організація й остаточно сформувалася в кінці 1921 року [8, арк. 109]. Польська адміністрація трактувала, що остаточна мета УВО – це відділити Східну Малопольщу від єдиної Польської держави і створити самостійну об'єднану суверенну Українську державу, в якій Східна Малопольща була б однією із її складових частин. Досягнути цього Військова організація планує шляхом збройної боротьби з Польщею, яка має вилитись у загальне повстання українців проти Польської держави, яке має розпочатися в недалекому часі [5, арк. 8]. З квітня 1923 р. до кінця 1924 р. УВО випускала часопис «Заграда», який виходив двічі на місяць і служив ідеологічним спрямуванням молоді на боротьбу проти польської влади. Головним редактором був Дмитро Донцов, а співредактором Д. Паліїв [30, с. 115]. В другій половині 20-х рр. виходив журнал «Сурма», який також був ідеологічним провідником національно-патріотичного руху.

Українська військова організація тісно співпрацювала з такими товариствами як «Пласт», «Луг», «Сокіл» і тому в 1925 р. тернопільський воевода наказав усім старостам повітів уважно стежити за цими легальними українськими організаціями [16, арк. 2]. Кожен старостат повіту змушений був складати спеціальний звіт і надсилати його у воеводства звітуючи про кількість та діяльність українських молодіжних організацій в повіті [17]. Львівське воеводське управління державної поліції звітує, що на початку 1920-х р. у «відозві українських буржуазних націоналістів до українського народу із закликом до боротьби за «самостійну і соборну Україну, УВО закликала українців бойкотувати загальновійськовий обов'язок у Польщі й уникати військової служби у ворожому війську: «Громадяни! Не вступайте до польського війська, бо це наша смерть. Хай живе український народ.

Смерть зрадникам. Смерть ляхам!» [11, арк. 3]. З часом провідники УВО уже звертались до молодих хлопців, щоб ті не ухилились від військової служби в польській армії з метою здобути добрий військовий вишкіл і закликали: «Хлопці! Вам скажуть присягати на вірність Польщі. Ся присяга під примусом не важна! Ви зложіть у Вашім серці другу присягу: боротьби за волю українського народу! Присягніть, що йдете до польського війська тільки по мундур і по зброю! Присягніть, що того мундuru і тої зброї ужиете в слушний час проти Польщі! ... служіть і учіться володіти крісом і познакомлюйтеся з усім, що колись Вам придасться на службі в нашій власній українській армії... Плекайте в своїм серці ненависть до Польщі, а любов до України» [4, арк. 15].

При Начальній команді УВО було створено Військовий штаб яким керував Є. Коновалець який організовував спеціальні військові старшинські курси та видавав відповідну військово-вишкільну літературу для членів УВО [29, с. 87].

У всіх повітах розпочався рух об'єднання в політичні організації. В Бережанах також виникає Українська Військова Організація, «Бережанська земля» повідомляє про те, що «УВО постала 1922 року. Бережани – Підгайці – Перемишляни – Рогатин творили округу. Командантом до літа 1926 р. був колишній сотник УГА д-р Володимир Бемко – «Ваврів». З часом УВО почало поповнюватись членами нового покоління» [21, с. 239].

Бажаючи змусити польську владу не чинити утисків щодо українства, УВО проводила бойові акції, саботажі, бойкоти, терор проти польських чиновників, при тому зазначаючи, що «УВО є революційною організацією, якої основним завданням є пропагувати думку загального революційного зриву українського народу із остаточною метою створити власну національну об'єднану державу» [26, с. 16]. В цілому діяльність УВО полягала у спротиві польській окупаційній політиці, в захопленні польських державних коштів для Організації, в знищенні державного майна й комунікацій, в поширенні нелегальної літератури і преси, в бойкоті виборів, перепису населення, ухиленні від служби в польській армії, в несплаті податків, тощо [6, арк. 7]. А. Кентій говорить, що у відповідь на терор польської влади на західноукраїнських землях, УВО почала чинити заходи активного спротиву [28, с. 33]. Для прикладу, у 1921 року за сприяння Військової організації серед українців, мешканців Східної Галичини, було здійснено бойкот присягання на вірність польській державі та вчинено опір загальному перепису українського населення [13, арк. 2, 21], а в грудні 1922 р. УВО провела масштабну кампанію із закликом до української молоді чинити спротив діям окупаційної польської влади щодо набору до польського війська [11, арк. 2].

Українсько-польський конфлікт набирав все більших обертів і поляки по всій Східній Галичині почали репресії проти українського населення які супроводжувалися арештами, знущаннями польської поліції, жандармерії, влади. Багато людей, зокрема інтелігенції, було засуджено до тюремного ув'язнення, кинуту в концтабори за «державну зраду». Фактично над українством здійснювалось знущання за те, що вони суперечили національній політиці ополчення і ті хто якимось чином звільнявся з таборів шукав інших шляхів, наприклад, у 1924–1925 рр. з табору в Йозефові

(Чехословаччина) майже 400 інтернованих стрільців та офіцерів УГА, з них 60 з Тернопільщини виїхали не в Галичину, а в радянську Україну, 30 чол. ще не мали й 30 років, вони більше надіялись на лояльність радянської влади, ніж польської [12, арк. 1–7]. Важко жилося і греко-католицьким священикам, вони також терпіли від свавілля польських чиновників, чому слугувало «вживання української мови, підтримка прагнень селян, надання притулку чужинцям, написання на малопольській (українській) мові прізвищ парафіян» [15, арк. 3], як бачимо, що такі звинувачення були дивними, але їх було достатньо для ув'язнення.

Тому до діяльності УВО підключалось молоде покоління, так у 1930-х роках розвинулась Організація Українських Націоналістів – ОУН, яка виникає в 1929 р., її представниками стали члени Української Військової Організації та різні патріотичні студентські й учнівські осередки, очолює Є. Клоновалець. В Бемко, говорячи про Бережанський осередок наголошує, що члени ОУН ставили перед собою надзвичайно велику мету – це була «ідея незалежної української держави, яка ввійшла вже в кров і кість усього українського населення Бережанщини» [21, с. 241]. Так було по всіх галицьких містах і селах. Завдання оунівської організації були різними, та головне «бойові виступи проти поляків у яких брав участь весь актив» ОУН [21, с. 285]. В історії села Куропатники зазначено, що «в селі існувала організація юнацтва. Вона готувала до вступу в ОУН: вивчали історію України, заповіді українських націоналістів, їм видавали своєрідне посвідчення» [23, с. 421]. Об'єднання УВО з різними радикальними групами та виникнення ОУН – стали наслідком жорстокої негативної польської політики проти українського населення в Галичині.

Таємна польська поліція стежила за кожним кроком українців, вони фіксували всі українські організації, а потім вистежували чи мають причетність до УВО, а в 30-х роках до ОУН, конкретизовано було кожна особу яка перебувала в тих чи інших осередках. Також не меншою була їх пильність щодо українських політичних партій, велику увагу приділяли Українському національно-демократичному об'єднанню (УНДО), яку очолював бережанський адвокат Дмитро Левицький. Представники таємної поліції постійно складали довідки про членів УГА, УВО, УНДО, ОУН та про їх діяльність в повітах. А далі арешти, ув'язнення, тортури...

Підсумовуючи дану тему, важливо наголосити, що українська спільнота Галичини боролась за свої національні права і свободи, а, в свою чергу, польська влада старалась чим більше уцімлювати українців у всіх їх правах, тих хто не корився – жорстоко карали. Для боротьби з польською несправедливістю українські активісти застосовували різні методи боротьби: виступи і протести проти поділу Польщі на «А» і «Б» та знищення української автономності, бойкотували вибори і перепис, створювали різні організації такі як «Сокіл», «Луг», «Пласт», «Українська Військова Організація (УВО)» і з їх допомогою проводили різнобічну боротьбу проти польського свавілля. На це уряд Польщі ввів жорстокий режим переслідувань та покарань. Українці ж створювали партизанські загони і відповідали новою боротьбою, а Польща – новими арештами. Так в 20-х роках ХХ ст. у Західній Україні точилась запекла боротьба українства з поляками за свою свободу і національну гідність.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів громадських об'єднань. – Ф.6: Центральний Комітет Комуністичної партії Західної України (ЦК КПЗУ). – Оп.2. – Спр.3а. – 109 арк.
2. Там само. – Ф.269: Колекція документів «Український музей в Празі». – Оп.1. – Спр.49. – 109 арк.
3. Там само. – Спр.55. – 153 арк.
4. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф.205: Прокуратура апеляційного суду, м. Львів. – Оп.1. – Спр.938.
5. Там само. – Спр.952.
6. Там само. – Спр.3104.
7. Там само. – Ф.211. – Оп.1. – Спр.9. Матеріали польських послів до австрійського парламенту, 1918 р. – 23 арк.
8. Там само. – Ф.371: Матеріали у справі приналежності до УВО. – Оп.1. – Спр.52.
9. Там само. – Ф.711: Польська Ліквідаційна комісія у Кракові. – Оп.1. – Спр.16.
10. Державний архів Львівської області. – Ф.108: Львівське повітове управління державної поліції. – 1918 р. – Оп.1. – Спр.753. – 43 арк.
11. Там само. – Ф.121. Львівське воєводське управління державної поліції. 1921–1939 рр. – Оп.1. – Спр.333.
12. Державний архів Тернопільської області. – Ф.7. – Оп.2. – Спр.126.
13. Там само. – Ф.231: Тернопільське воєводське управління. – Оп.1. – Спр.9. – 81 арк.
14. Там само. – Спр.221. – 94 арк.
15. Там само. – Спр.325.
16. Там само. – Спр.472.
17. Там само. – Спр.602. – 50 арк.
18. Там само. – Ф.274: Тернопільська воєводська команда державної поліції. – Оп.1. – Спр.39. Do powetowej Komandy Policji Galicji 18.07.1920. – 42 арк.
19. Там само. – Ф.274/2с. Тернопільська воєводська команда державної поліції. – Оп.1. – Спр.39. Do okregowej komendy pol. Panstw «Wschod». – 1919 р. – 122 арк.
20. Бемко В. Бережани – Бережанщина. Історико-географічний нарис. Бережанщина в давніх роках / В. Бемко // Бережанщина в спогадах емігрантів / [упор. Н. Волинець]. – Тернопіль: Книжково-журнальне видавництво «Тернопіль», 1993. – С.3–246.
21. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник / [упоряд. Бемко В.] – Видавець: Комітет «Видавництва Бережани». – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. – 783 с.
22. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник. Т.2 / [упоряд. Л. Бабій, В. Берднарський, Б. Мельник]. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – 899 с.
23. Бережанська земля. Книга пам'яті. Т.3 / [упоряд. В. Савчук]. – Тернопіль: «Збруч», 2006. – 795 с.
24. Бочковський І. Національна справа. Статті про національне питання в зв'язку з сучасною війною. – Відень, 1920. – 269 с.
25. Лісна І. С. Становлення української державності в Галичині (1918–1923 рр.). – Тернопіль, 2001. – 244 с.
26. Гаврилів І. О. УВО: підпільна армія в боротьбі за державність / Ігор Гаврилів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – №572; Держава та армія / Відп. ред. Л. Дециньский. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – С.16.
27. Глинський М. Про вибори 1922 року / М. Глинський // Нове життя. – №107. – 5.12.1962.
28. Кентій А. Українська Військова Організація (УВО) в 1920–1928 рр. Короткий нарис / Анатолій Кентій. – Київ: Інститут історії України НАН України, 1998.
29. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. 1920–1939 / Петро Мірчук. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. – Т.1.
30. Ревера Б. Часопис «Заграва» (1923–1924 рр.): історико-тематичне дослідження / Богдана Ревера // Збірник праць науково-дослідного центру періодики / НАН України. ЛІНБ ім. В. Стефаніка. НДЦ періодики. – Львів, 2000. – Вип.8. – С.115.
31. Тищик Б. Й. Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.) / Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А., Лешкович Н. О. – Коломия: Вік, 2000. – 270 с.
32. Stenographische Protokolle uber die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des osterreichischen Reichsrates im, Jahre 1917. XXII Session. I Band. S.305.

References

1. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan'. – F.6: Central'nyj Komitet Komunistychnoi' partii' Zahidnoi' Ukrai'ny (CK KPZU). – Op.2. – Spr.3a. – 109 ark.
2. Tam samo. – F.269: Kolekcija dokumentiv «Ukrai'ns'kyj muzej v Prazi». – Op.1. – Spr.49. – 109 ark.
3. Tam samo. – Spr.55. – 153 ark.
4. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv Ukrai'ny u L'vovi. – F.205: Prokuratura apeljacionogo sudu, m. L'viv. – Op.1. – Spr.938.
5. Tam samo. – Spr.952.
6. Tam samo. – Spr.3104.
7. Tam samo. – F.211. – Op.1. – Spr.9. Materialy pol's'kyh posliv do avstrijs'kogo parlamentu, 1918 r. – 23 ark.
8. Tam samo. – F.371: Materialy u spravi prynalozhnosti do UVO. – Op.1. – Spr.52.
9. Tam samo. – F.711: Pol's'ka Likvidacijna komisija u Krakovi. – Op.1. – Spr.16.
10. Derzhavnyj arhiv L'vivs'koi' oblasti. – F.108: L'vivs'ke povitove upravlinnja derzhavnoi' policii'. – 1918 r. – Op.1. – Spr.753. – 43 ark.
11. Tam samo. – F.121. L'vivs'ke vojevod's'ke upravlinnja derzhavnoi' policii'. 1921–1939 rr. – Op.1. – Spr.333.
12. Derzhavnyj arhiv Ternopil's'koi' oblasti. – F.7. – Op.2. – Spr.126.
13. Tam samo. – F.231: Ternopil's'ke vojevod's'ke upravlinnja. – Op.1. – Spr.9. – 81 ark.
14. Tam samo. – Spr.221. – 94 ark.
15. Tam samo. – Spr.325.
16. Tam samo. – Spr.472.
17. Tam samo. – Spr.602. – 50 ark.
18. Tam samo. – F.274: Ternopil's'ka vojevod's'ka komanda derzhavnoi' policii'. – Op.1. – Spr.39. Do powetowej Komandy Policji Galicji 18.07.1920. – 42 ark.
19. Tam samo. – F.274/2s. Ternopil's'ka vojevod's'ka komanda derzhavnoi' policii'. – Op.1. – Spr.39. Do okregowej komendy pol. Panstw «Wschod». – 1919 r. – 122 ark.
20. Bemko V. Berezhanj – Berezhanshhyna. Istoryko–geografichnyj narys. Berezhanshhyna v davnih rokah / V. Bemko // Berezhanshhyna v spogadah emigrantiv / [upor. N. Volyneć]. – Ternopil': Knyzhkovo–zhurnal'ne vydavnytvo «Ternopil'», 1993. – S.3–246.
21. Berezhan's'ka zemlja. Istoryko–memuarnyj zbirnyk / [uporjad. Bemko V.]. – Vydavec': Komitet «Vydavnytva Berezhanj». – N'ju–Jork; Paryzh; Sidnej; Toronto, 1970. – 783 s.
22. Berezhan's'ka zemlja. Istoryko–memuarnyj zbirnyk. T.2 / [uporjad. L. Babij, V. Berdnars'kyj, B. Mel'nyk]. – Toronto – N'ju–Jork – London – Sydnej – Berezhanj – Kozova, 1998. – 899 s.
23. Berezhan's'ka zemlja. Knyga pam'jati. T.3 / [uporjad. V. Savchuk]. – Ternopil': «Zbruch», 2006. – 795 s.
24. Bochkov's'kyj I. Nacional'na sprava. Statti pro nacional'ne pytannje v zv'jazku z suchasnoju vijnoju. – Viden', 1920. – 269 s.
25. Lisna I. S. Stanovlennja ukrai'ns'koi' derzhavnosti v Galychyni (1918–1923 rr.). – Ternopil', 2001. – 244 s.
26. Gavryliv I. O. UVO: pidpil'na armija v borot'bi za derzhavnist' / Igor Gavryliv // Visnyk Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika». – №572; Derzhava ta armija / Vidp. red. L. Deshhyn's'kyj. – L'viv: Vydavnytvo Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika», 2006. – S.16.
27. Glyns'kyj M. Pro vybory 1922 roku / M. Glyns'kyj // Nove zhyttja. – №107. – 5.12.1962.
28. Kentij A. Ukrai'ns'ka Vijs'kova Organizacija (UVO) v 1920–1928 rr. Korotkyj narys / Anatolij Kentij. – Kyi'v: Instytut istorii' Ukrai'ny NAN Ukrai'ny, 1998.
29. Mirchuk P. Narys istorii' Organizacii' Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv. 1920–1939 / Petro Mirchuk. – Mjunhen–London–N'ju–Jork: Ukrai'ns'ke vydavnytvo, 1968. – T.1.
30. Revera B. Chasopys «Zagrava» (1923–1924 rr.): istoryko–tematyčne doslidzhennja / Bogdana Revera // Zbirnyk prac' naukovodoslidnogo centru periodyky / NAN Ukrai'ny. LNB im. V. Stefanyka. NDC periodyky. – L'viv, 2000. – Vyp.8. – S.115.
31. Tyshhyk B. J. Stanovlennja derzhavnosti v Ukrai'ni (1917–1922 rr.) / Tyshhyk B. J., Vycharenko O. A., Leshkovych N. O. – Kolomyja: Vik, 2000. – 270 s.
32. Stenographische Protokolle uber die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des oesterreichischen Reichsrates im Jahre 1917. XXII Session. I Band. S.305.

Trohanyak A. S., candidate of historical sciences, associate professor of humanities, OP NULES Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute» (Ukraine, Berezhany), Alex_makena@ber.te.ua

Causation and occurrence of Ukrainian Military Organization

Reveals the cruelty of the Polish authorities to the Ukrainian population of Galicia in the 20 years of the twentieth century. Ukrainian amplification reaction and fight for their rights and freedom.

Keywords: arrest, imprisonment, the courts, the fight, the Ukrainian Military Organization, Ukrainian–Polish relations.

Троханяк А. С., кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных дисциплин, ОП НУБіП Украины «Бережанский агротехнический институт» (Украина, Бережаны), Alex_makena@ber.te.ua

Причинно–следственная связь возникновения и деятельности Украинской Военной Организации

Освещается жестокое отношение польских властей к украинскому населению Галичины в 20-х годах XX в. и реакция украинцев усилением борьбы за свои права и свободы.

Ключевые слова: аресты, заключения, суды, борьба, Украинская Военная Организация, украинский–польские отношения.

* * *

УДК 34879.77:489

Кравчук Л. В.,
кафедра філософії та суспільних дисциплін, ДВНЗ
«Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»
(Україна, Тернопіль)

ПОЛІТИЧНО–НОМЕНКЛАТУРНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНО–ВИХОВНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ ВЕРЕСЕНЬ – 1939, ЧЕРВЕНЬ – 1941 РОКИ

Відстежено процес відбору та підготовки кадрів в системі освіти в період окупації радянськими військами Західних областей України, які б забезпечили формування радянського світогляду в реорганізованих навчальних закладах Тернопільської області.

Ключові слова: радянська школа, освіта, влада Рад, історія СССР, вчитель, радянська свідомість, комуністична партія, Сталінський уряд.

Процес протікання освітньо–виховних процесів на новоокупованих землях зокрема, Тернопільської області проаналізувала політична номенклатура на своїй першій партійній конференції.

Робота шкільної освіти в області оцінювалася саме на такому цифровому підході. У звітній доповіді конференції зазначено: «Внаслідок проведених заходів по підвищенню ділової кваліфікації вчителів протягом третьої чверті підвищилась успішність учнів і становить пересічно 86,3% по школах області. Але це нас не задовольняє. Це низька успішність, і треба боротися за її підвищення. Кращу успішність мають школи Гусятинського району (92,1%), Струсівського району (91,2%), а гіршу – школи Козлівського (78,2%) і Монастирського (78,0%) районів. Великим недоліком у роботі шкіл є недостатній рівень свідомої дисципліни серед учнів і зовсім незадовільне відвідування. Так, наприклад, відвідування шкіл протягом третьої чверті становило всього 75,8%, а відсів зі шкіл склав 5,8%» [2, арк. 93].

Зрозуміло, що після такої оцінки роботи шкіл району його керівництво (райком КП(б)У, райвно) прагнуло будь–якою ціною зберегти позитивний показник (але не стан справ!) або такою ж ціною поліпшити негативну статистику (незалежно від стану справ!), що найпростіше вирішувалося тим же самим звичайним способом –